

МУЗИКАЛНИТЕ ДЕЙНОСТИ КАТО ФОРМА НА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДЕВИАНТНОТО ПОВЕДЕНИЕ В ПРОГРАМИТЕ ЗА УЧЕНЕ ЧРЕЗ ПРЕЖИВЯВАНЕ

Александра Юриева Гаджева

ОУ „Алеко Константинов“, гр. Пловдив

MUSICAL ACTIVITIES AS A FORM OF PREVENTION OF DEVIANT BEHAVIOR IN EXPERIENTIAL LEARNING PROGRAMS

Alexandra Yurieva Gadzheva

Primary school „Aleko Konstantinov“, city of Plovdiv

Abstract: *The modern rates of development of secondary and higher education systems are characterized by dynamics that require the educational system to be enriched with innovative forms and methods of learning, which should lead to an increase in the quality of the learning process. The report identifies and analyzes the need to incorporate new approaches to civics education outside of the formal education system. The report presents programs for the development of civic culture through experiential learning, the focus of which is the development of students' musical abilities in order to prevent deviant behavior.*

Keywords: *programs, deviant behavior, civic education, music*

Още в началото на 50-те години на ХХ в. програмите, основани на обучение чрез преживяване заемат своето място в училища и университети. Постепенно този вид обучение се утвърждава в много страни, като се интегрира в системите на образование на държавите от Европейския съюз, Канада и САЩ.

Основателят на идеята за обучение чрез преживяване е американският философ Джон Дюи, който издава книгата „Преживяване и обучение“ (1938). Тази философия на обучение гласи, че обучаващите правят открития и експериментират със собствените си знания, вместо да четат и слушат за преживяното от други, съответно придобиват нови умения и изменят начина си на мислене, за да бъдат подготвени за реалните предизвикателства в живота, за разлика от официалните учебни програми.¹

Необходимо е да се отчете корелацията с активното учене, за чийто основоположник се смята проф. Реджиналд Ревънс. В днешно време активното обучение се асоциира с проектно-ориентираното обучение (project-based learning), проблемно-ориентираното обучение (problem-based learning), ученето чрез опит (experiential learning) и ученето чрез проучване (inquiry-based instruction). Главното е, че ученикът е в

¹ Шикова, И., Кр. Василева., К. Симеонов, Г. Радойкова, Европа в училище. 2022. София. ISBN: 978-954-8702-57-7. Available: <https://eubgschool.eu/images/events/BOOK-EUROPE-SCHOOL-2022.pdf>

активна позиция на търсещ решение, което е условие за еволюция на интелектуалния статус, а ролята на учителя е да координира и контролира дейността.²

„Целите на приключенските програми са свързани с концепцията да се учи в реални условия, в движение, предизвикателни занимания сред природата, усвояване на знания чрез лично преживяване, задоволяване на конкретни личностни потребности, засилване на мотивацията, увеличаване на самоувереността.“ Акuratно организираното преживяване включва достатъчно групово взаимодействие, в което неизменно присъстват и обратната връзка, и противопоставянето, и окуражаването. Посредством учене от опита си, се изграждат умения, създаващи предпоставки за себеактуализация.³

Съществена част от процеса на ученето чрез преживяване са игрите. Идеята за съвършено нов подход към образованието се заражда още през 1780 г., когато Жан-Жак Русо описва играта в своята книга „Емил“. Детето, играта и креативността са постулати, залегнали и в идеята на училищата, които развиват „ученето чрез преживяване (опит)“, тоест децата по свой собствен емпиричен път да достигнат до конкретни изводи за заобикалящия ги свят, за човешкото общество и ценности, да имат своя принос като личности, съставляващи обществото.⁴ Разнообразните отделни действия в игрите, предполагат придържане към определени правила, които сплотяват, но създават и организация и дисциплина, в помощ на преодоляване на житейските проблеми.

Обучението чрез приключение има силно влияние, благодарение на една от характеристиките си, приоритизираща позитивизъм в мисленето [4]. Стратегическо място в процеса на учене заема дискусиата или разборът (осъзнаването) на случилото се, който се извършва чрез проучване, преработка, анализ, синтез. Разборът има функциите да изяснява възникнало недоразумение, да представя ново становище или просто да даде трибуна на всеки един от участниците. Оттук се формулира и целта, която е двустранна – да превръща преживяването в усвоено знание, в прогрес или и в двете.

Добра новина в посока развитие на този тип обучение е новата Национална програма на Министерството на образованието и науката „България-образователни маршрути“, представена на Отрасловия съвет за тристранно сътрудничество в областта на средното образование. Ученици ще имат възможност да придобиват нови знания чрез посещения на различни забележителности, музеи, паметници, резервати, исторически комплекси, занаятчийски работилници и др. Образователните пътувания ще се организират от училищата и ще са с продължителност от 2 до 5 дни.

Целта на програмата е учениците да придобият знания чрез преживяване извън училището в реална среда. Образователните маршрути могат да включват обекти в 5 тематични направления – история, география и икономика, биология, биоразнообразие и екология, изкуства, архитектура и литература и фолклор и занаяти. Освен посещение на обекти и забележителности, програмата предвижда и провеждане на срещи с изявени личности по време на образователния маршрут. Право да кандидатстват имат държавни,

² Тонева, С., Модел на обучение по Околен свят във втори клас, базиран на активно учене. Available: <https://diuu.bg/emag/14298/>

³ Шикова, И., Кр. Василева., К. Симеонов, Г. Радойкова, Европа в училище. 2022. София. ISBN: 978-954-8702-57-7. Available: <https://eubgschool.eu/images/events/BOOK-EUROPE-SCHOOL-2022.pdf>

⁴<https://nomadia.bg/uchene-chrez-prezhivyavane/ideyata-na-ucheneto-chrez-prezhivyavane/>

общински, частни, духовни училища, както и български неделни училища в чужбина, подпомагани от МОН.⁵

Редица младежки центрове, частни учебни заведения и летни занимални и академии предлагат обучение чрез преживяване, като например: ЧНУ „Селестен Френе“ - Бургас, ЧОУ „Слънчев лъч“ - Пловдив, BRITANICA Park School, ЧДГ и ЧОУ „Д-р Петър Берон“ - София, „Номадия“ ООД, НПО „Център за учене чрез преживяване“.

Програмите, които са разработили, са в контекста на гореописаната проблематика, като основните цели са свързани с превенцията на агресията и девиантното поведение, изява на творческите способности и ползотворна работа в екип. Преживелищната педагогика, използвайки освен игрите, спортовете и изкуствата, възпитава чувство на гражданска отговорност у децата, включваща опазване на природните богатства, изразяване на аргументирано мнение и рефлексията, която е ключът към бъдещото познание. Преживелищната педагогика може да се провежда под различни форми - и на зелено училище или зелена седмица, и на модули през цялата година.

В класната стая също е възможно да се организира учене чрез преживяване. То се осъществява чрез интерактивни упражнения, които представляват дейности за превенция на тормоза и насилието в училище. Те нямат задължителен характер и могат да се избират съобразно възрастта на децата и учениците, емоционалния и социалния им опит, зрялост и чувствителност към проблемите – агресия, насилие и тормоз. Целите са идентични, като в основата им е селекцията на упражнения за активно включване на децата и учениците; поощряване на тяхната креативност; стимулиране на нетрадиционното, творческо, асоциативно мислене за намиране на решения по проблем, алтернативен изход от конфликт (различен от агресивния) и създаване на привлекателна образователна среда.

Изработването на правила в класната стая е подходящ инструмент за провокиране на активността и отговорността у децата и учениците. Ефективността от внедряването на интерактивни упражнения (учене чрез преживяване) се изразява в следните резултати: въвличане и ангажиране децата и учениците; развиване на социална чувствителност към тормоза и насилието; разпознаване на видовете тормоз, особеностите, динамиката и последиците от насилие и тормоз; развитието на конкретни умения за предпазване от тормоз, намеса при тормоз, справяне със ситуации на тормоз и търсене на помощ; споделяне и обмен на истории, социални норми, принципи, ценности и убеждения; толерантност към различията; по-добро усвояване на житейски ценности.⁶

В настоящия доклад се разглеждат две програми за учене чрез преживяване, в които музиката е включена като основен елемент.

Първата е създадена като поредица от 5 музикално-научни ателиета за деца между 6 и 10-годишна възраст – Цикъл ателиета „Музика и природа“ в Музейко.

⁵ <https://www.xnews.bg/nova-programa-na-mon-za-uchene-chrez-prezhivjavane/>

⁶ <https://www.pedagozi.bg/polezni-saveti/ucheneto-chrez-prezhivjavane-v-pomoshch-na-preveniyata-na-agresiyata-nasilieto-i>

Децата участват в забавни ролеви игри, търсят животни и непознати съкровища, превръщат се изследователи и откриватели. Те се запознават с любопитни факти и играейки усвояват умения за мислене и работа в екип; изработват играчки, свързани с тематиката на ателието, развиват своя мелодичен слух, вокални умения, усет за ритъм, способности за пеене в ансамбъл и солово пеене. По-долу е направено детайлно описание на ателиетата.

Музикално ателие „Слухът при животните“. В първата част на ателието децата посочват животните с безпогрешен слух по време на експедиция; осведомяват се за ролята на слуха. Във втората част, участват в музикални игри с цел тяхното вокално ангажиране: пеене и вокално интерпретиране, усет за ритъм и емоционално въздействие на музиката.

Музикално ателие „Изследовател в морските дълбини“. Силвия Ърл „гласът на океана“ е сред първите жени-акванафти. Морската биоложка прекарва две седмици под вода, изучавайки океанските обитатели, впоследствие завежда научната агенция за океаните и атмосферата в САЩ. Децата опознават едни от най-впечатляващите морски обитатели, измежду които фенерооката риба и стомия боа. Участват в експедиция, сформират екип и стимулират творческото си мислене. Включени са и музикални игри с цел развитието на умение за солово пеене и пеене в ансамбъл.

Музикално ателие „Изследовател в недрата на Земята“. В първата част на ателието, младши-изследователите издирват улики за едно от най-големите земетресения на Земята. Във втората част, научават за причините за появата на земетресенията, като онагледяването на процеса се реализира чрез демонстрация със сеизмограф. Разучават песен, съобразена със съдържанието на темата, а музикалните игри подпомагат пеенето и вокално интерпретиране, както и усета за ритъм.

Музикално ателие „Любопитни насекоми“. В първата част на ателието, младши-изследователите търсят царете на камуфлажа при насекомите по време на експедиция. Чрез ролеви игри научават интересни факти, репетират тематична песен за насекомите, упражняват соловото пеене и пеенето в ансамбъл, развиват тоново-височинния усет. Ателието провокира комуникационните и "меките" умения.

Музикално ателие- концерт „Певците при животните“. В първата част на ателието, децата определят най-талантливите певци сред животните. Във втората разпознават и имитират животински звуци, след което усъвършенстват пеенето и вокалното интерпретиране, усета си за ритъм и емоционалното въздействие на музиката. Ателието насърчава уменията за работа в група и творческото мислене. Обобщението е „Пролетен концерт на природата“ за родителите на децата-участници.⁷

Втората програма, върху която се фокусирам, е създадена от Светлана Авдала –лицензиран учител и директор на американската музикално-образователна система MUSIC TOGETHER. През 2016 г. АЛЕФ – БЕТ ЕООД основава в Къща музей „Панчо Владигеров“– София първата локация за България на тази система с наименование PLAY SOFIA MUSIC TOGETHER. АЛЕФ БЕТ ЕООД е спечелила, реализирала и успешно отчела проект JEWISH SOUND IN MUSIC TOGETHER, чрез който се осъществява адаптиране на традиционни еврейски и български елементи в системата

⁷ https://bio-game.org/muzika-i-priroda-v_muzeiko/

MUSIC TOGETHER и споделянето им в мрежата на международните локации по света на MUSIC TOGETHER. АЛЕФ БЕТ осъществява дейности в детска градина „Слънчево зайче” при учебен комплекс „Българско школо”, Къща на приятелите – пространство за деца, и Еврейското народно читалище „Емил Шекерджийски” [5].

Програмата цели да развива модел на споделена семейна/общностна музикална култура, чрез която се стимулира у всеки и всички вътрешна потребност и способност за музициране. Реализира се чрез адаптирането в български условия на американския модел „Музика за всички“, в който импровизацията е начин и форма на музициране. Целите на практиката съвпадат до голяма степен със системните образователни цели на училищата както по отношение на обучението по музика, така и по отношението на формирането на приобщаваща за родителите училищна култура, която минава през съвместни практики [5].

Моделът поставя акцент върху това да интегрира общностното/семеиното музициране със запознаването с атрактивни за всички възрасти музикални произведения, които са свързани с актуалното ежедневие на хората през XXI век, съчетавайки локалните традиции с универсални образци и стилове в музикалното изкуство [5].

В заключение следва да се посочи особената важност на култивиране на творчеството в училищна възраст. Превенцията и интервенцията на тормоза и насилието са част от най-важните политики, следващи образователните институции. Причините за прояви на тормоз и насилие са комплексни и институциите трудно биха могли да ги идентифицират и да им въздействат. Въпреки това могат да се предприемат редица действия, които да създадат позитивна образователна среда в образователната институция и извън нейните рамки. Именно програмите за учене чрез преживяване, включващи повече изкуства и формиране на желание за гражданско участие, притежават инструментариума за смекчаване и дори преодоляване на гореспоменатите проблеми. Двете посочени програми имат потенциала да служат в подкрепа на формалното образование, съчетавайки обективния поглед към собственото поведение чрез музиката и интерпретирането и анализа на научните факти в хода на проведеното обучение. Според съдържателната си насоченост едно от огромните предимства на преживелищната педагогика е, че тя не е ограничена във времето, което стимулира личностното себепознание, установяването на по-близки емоционални контакти и способства за прилагане на възможно най-подходящи педагогически подходи. Учениците изграждат по-приемлив образ един за друг, а сполучливото насърчение и поощрение чрез конструктивна обратна връзка е фактор за установяване на добри взаимоотношения в класа.

Литература

- [1] Etling, Arlen What is non-formal education. The Pennsylvania State University.2004.
- [2] Eraut, M. Non-formal learning, implicit learning and tacit knowledge, in F. Coffield (Ed) The Necessity of Informal Learning, Bristol: Policy Press. 2000.
- [3] Проучване на разпознаването и валидацията на неформалното образование в Европейския съюз, Западните Балкани и Турция https://www.ldamostar.org/wp-content/uploads/2021/11/YAMNFL_Research-Bulgaria.pdf

- [4] Тинакова, В., К. Райчева, С. Димитрова. Изкуството в процеса на обучение е начален етап, в сборник: Предизвикателствата прес образованието и младите педагози в XXI век. 2022, София. ISSN:2683-0639. p. 36. https://www.uni-vt.bg/res/15898/Sbornik_mladi_uchiteli__1_2022_2.pdf
- [5] НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ - Политики, приоритети, практики. Сборник с изследователски материали. 2020, София. ISBN 978-954-07-5091-0. p. 118-119. <https://unipress.bg/image/catalog/1pdf/0909.pdf>

За контакт с автора:

Александра Гаджева, докторант

e-mail: agadzheva@abv.bg